

Umělecké dílo – Krása v uměleckém díle; definice krásy

„Dokud byla estetika budována na pojmu krásy, byla krása pojímána jako vznášející se nad věcmi, nezávislá na každé jednotlivé z nich a jen nedokonale jimi uskutečňovaná. V své dokonalosti sídlí krása takto pojatá v transcendentnu, po platónsku řečeno v říši idejí.“

(Jan Mukařovský, Úkoly obecné estetiky)

„Ten, kdo si zachová schopnost rozpoznat krásu, nikdy nezestárne.“

(Franz Kafka)

Představy o kráse lze nalézt napříč dobou v takřka každé kultuře, každý z těchto názorů vykazuje jisté znaky podoby¹. Krása je jedním z klíčových pojmů filosofie vůbec. Tento termín se užíval nejprve v kontextu metafyziky, kosmologie a teologie a teprve později v kontextu filosofie umění a estetiky. Právě estetika považuje pojem krása jako jeden ze svých základních termínů. Jedná se o jedno z možných označení estetické hodnoty².

Krása, ať už fyzická, duševní nebo božská, byla bezesporu jedním ze základních témat v klasickém umění, jehož jednou ze základních funkcí bylo zpodobnění estetického ideálu, který se obdobně jako samotná společnost a umění měnil (a stále mění)³.

V antice bylo hovorově označováno jako krásné to, co je oceňováno pozitivně, co se líbí, co působí přitažlivě, co se jeví jako roztomilé nebo co vzbuzuje obdiv⁴. Mezi první filozofy, kteří se zabývali krásou, patří bezpochyby Pýthagorás a jeho následovníci. Ti spatřovali krásu v dokonalosti matematického řádu světa. Podle pythagorejců byl tento řád tvořen nezávisle existujícími přirozenými čísly (=počty) a jejich poměry (racionálními čísly). V místech, kde se v reálném světě počty a poměry projevovaly s největší mírou dokonalosti, byla dle jejich názoru soustředěna nejvyšší krása. Tato pythagorejská teorie byla podpořena i řadou jejich výsledků „experimentálních“, jako bylo například zjištění, že vzdálenost otvorů ve flétně, jejichž postupným odkrýváním a zakrýváním lze zahrát základní stupnici tónů vytváří mezi sebou poměry dané nízkými přirozenými čísly (do 10). Za nejdokonalejší ze všech poměrů považovali pythagorejci zlatý řez, ten vznikne rozdělením úsečky na dvě části tak, že poměr větší části k menší je stejný jako poměr celé úsečky k větší části.

¹ KELLY, Michael. *Encyclopedia of aesthetics*. New York: Oxford University Press, 1998. 237 s.

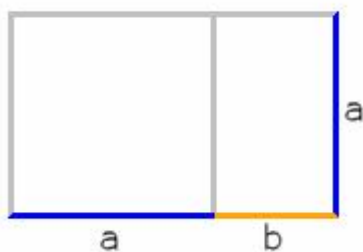
² SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 487 s.

³ PTÁČKOVÁ, Brigita; STIBRAL, Karel. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2002. 150 s.

⁴ HENCKMANN, Wolfhart; LOTTER, Konrad; PROKOP, Dušan. *Estetický slovník*. 1. Vyd. Praha: Svoboda, 1995. 108 s.

Hodnota tohoto poměru je tedy rovna iracionálnímu číslu:

$$\varphi = \frac{1 + \sqrt{5}}{2} \approx 1,618\ 033\ 988\ 749\ 894\ 848 \dots$$

Podle Platóna je krásno sepětím dobra, pravdy a krásy. Jeho systém pohledu na umění se nazývá „mimetický“ podle mimesis = nápodoba. V 10. Knize Ústavy tuto teorii rozvíjí na příkladu existence tří druhů lavic. Jedna jako idea, ta je tou nejkrásnější, jedna skutečná, tedy jakýsi řemeslný výrobek a jedna namalovaná umělcem. Ta poslední má podle Platóna nejmenší hodnotu, jedná se totiž jen o obraz skutečnosti (= nejméně krásná). Aristoteles tvrdí, že působením umění vzniká všechno, čeho tvar je v duši. Tedy působením umění vytvoří umělec ze své představy věc, dá jí tím tvar. Aristotelův systém je také mimetický, ale nikoliv v negativním smyslu jako u Platóna. Záliba v napodobeninách je člověku přirozená stejně jako poznávání. V křesťanské filosofii (např. u Augustina) je estetika a celé pojetí krásy zcela v područí teologie. Bůh je nejvyšší krása, a tedy veškerá krása ve světě pochází od Boha, nikoli od člověka.

Umberto Eco tvrdí, že pojmy jako „krásný“, „nádherný“ či „skvělý“ většinou používáme u něčeho, co se nám líbí. Dalo by se také říct, že v tomto smyslu pojem „krásný“ znamená totéž co „dobrý“. Eco s tímto srovnáním souhlasí a říká, že v různých historických epochách opravdu byly pojmy krása a dobro těsně spjaty. Dále uvádí: „ Krásné je něco, co by nás potěšilo, kdyby to bylo naše, ale zůstane krásným i tehdy, když patří někomu jinému.“⁵

V moderní době se pojetí estetiky různí. Krása věcí je vnímána a vykládána pod vlivem fenomenologie, existencialismu, intuitivismu a mnoha dalších směrů. Velký význam hraje estetika v postmoderní filosofii a umění. Vkus je představa o ideálu krásy, harmonie, dokonalosti a módnosti, která se jednak liší u různých lidí, společenství a národů, jednak se v průběhu dějin neustále vyvíjí a mění. Co této představě neodpovídá, označuje se jako nevkusné. Vkus je tedy především otázka individuálního posouzení.

⁵ ECO, Umberto; CHALUPSKÁ, Gabriela. *Dějiny krásy*. Vyd. 1. Praha : Argo, 2005. 440 s.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- ECO, Umberto; CHALUPSKÁ, Gabriela. *Dějiny krásy*. Vyd. 1. Praha : Argo, 2005. 440 s. ISBN – 8072036777.
- HENCKMANN, Wolfhart; LOTTER, Konrad; PROKOP, Dušan. *Estetický slovník*. 1. Vyd. Praha: Svoboda, 1995. 108 s. ISBN – 8020504788.
- KELLY, Michael. *Encyclopedia of aesthetics*. New York: Oxford University Press, 1998. 237 s. ISBN - 01951264591.
- MISTRÍK, Erich. *Estetický slovník*. Bratislava : Iris, 2007. 250 s. ISBN – 9788089256082.
- PTÁČKOVÁ, Brigita; STIBRAL, Karel. *Estetika na dlani*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2002. 150 s. ISBN – 8085839792.
- SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 487 s. ISBN – 80-85605-8-x.

Počet znaků: 5305